

Međunarodni znanstveni skup *Casanova in time 1725-2025*, Venecija, 4. – 7. lipnja 2025.

Državni je arhiv u Pazinu, uz Sveučilište Ca' Foscari i Fondaciju Giorgio Cini te brojne druge, bio jedan od partnera u europskom projektu *Porti e approdi: navigare da Venezia, Istria, Fiume e Dalmazia a Corfù attraverso le Memorie di Giacomo Casanova*, čija se završnica obilježila međunarodnim znanstvenim skupom. Riječ je o istraživačkom projektu kojemu je cilj bio da se Casanovininim tekstovima pokaže kako se stvorila međunarodna slika venecijanske prisutnosti u Istri, Dalmaciji i Istočnom Sredozemlju. Ovaj se događaj poklopio s 300. obljetnicom rođenja naširoko i nadaleko poznatoga zavodnika Giacoma Casanove. Sve se odvijalo u Veneciji od 4. do 7. lipnja 2025. godine u organizaciji Sveučilišta Ca' Foscari i Fondacije Giorgio Cini. Tijekom ovih četiriju dana svoje su rezultate istraživanja, otkrića, osjećaje, misli... iznijeli mnogobrojni (točnije njih 39) znanstvenici te poštovatelji njegova lika i djela. Iako se na prvu činio kao gust i zbijen program, u zbilji se pokazao kao lepršav i nimalo naporan. Naime, tema je skupa sama po sebi zanimljiva i intrigantna, a izlagači su redom bili stručnjaci i entuzijasti s izuzetnim umijećem prenošenja svojih spoznaja na način da je bio užitak biti tamo.

U srijedu 4. lipnja skup je otvoren u 15 sati u prostorijama Fondacije Giorgio Cini, koja se nalazi na otočiću *San Giorgio Maggiore* kraj Venecije. Uvodnu je riječ skupu uputio Antonio Trampus sa Sveučilišta Ca' Foscari te nakon toga započinje prva sesija kada su izlagali: Andrea de Pasquale iz Rima, koji je govorio o tiskovinama u 18. stoljeću, Michel Delon sa sveučilišta Sorbonne iz Pariza radom o temi *Casanova couleur de rose*, Malina Stefanovska s kalifornijskoga sveučilišta iz Los Angelesa: *La philosophie dans le boudoir et la 'joie de vivre'*, Paolo Bernardini iz Coma (Italija) i Lisetta Lovett iz Keelea (Engleska) čija su izlaganja spojila Casanovu i samoubojstvo, Clémence Carrasco-Vaudon sa sveučilišta u Toulouseu (Francuska): *Giacomo Casanova le joueur: regard et discours sur les jeux de hasard au XVIIIe siècle*, Giulia Delogu sa Sveučilišta Ca' Foscari iz Venecije koja je povezala talijanskoga književnika Uga Foscola, Casanovu i povijest Mletačke Republike.

Drugi je dan otvorio Luca Lo Basso sa sveučilišta u Genovi, koji je rad napisao u suradnji s Guidom Candianijem iz Padove. Oni promišljaju o manje poznatom, ali jednako značajnom iskustvu u ranom dijelu Casanovina života, odnosno služenju u mornarici *Serenissime*. U 1740-ima Casanova je putovao na nekoliko mletačkih pomorskih jedinica, uspostavljajući veze s ključnim osobama u floti, poput kapetana Giacoma Da Rive, Danielea Andree Dolfina IV. i Antonija Reniera. Ta su mu iskustva omogućila da pomno promatra ulogu mletačke mornarice, koja je u to vrijeme pokušavala održati kontrolu nad Jadranom, balansirajući između inovacija i očuvanja prirode. Analizirali su odnos između Casanove i svijeta mornarice, koristeći njegove poznate Memoare kao polazište, ali i dokumentaciju koju su izradili pomorski dužnosnici toga vremena, kako bi rekonstruirali povijesni kontekst u kojem je *Serenissima* djelovala i u kojem se Casanova našao. Ta je analiza pokazala kako je mletačka flota i dalje imala središnju ulogu u zaštiti svojih pomorskih i političkih interesa. Mirela Mrak Kliman, Jasna Vlahović i Biserka Budicin iz Državnog arhiva u Pazinu u prvom su dijelu iznijele koja su istraživanja obavljena, koje je gradivo korišteno i

do kojih su spoznaja došle glede Casanovinih boravaka u Istri. Naime, prema poznatim informacijama, Casanova je kratko boravio u trima mjestima u Istri: Balama, Puli i Vrsaru. U Balama je bio triput u razdoblju od 1743. do 1747. i tamo je, navodno, imao aferu s tadašnjom vlasnicom palače Soardo-Bembo. U Pulu je stigao 1743. godine. Iskrcao se na Verudi, odakle je pješice otišao do grada i sam proveo dva sata istražujući rimske starine, dok je u Vrsaru bio u dvama navratima, 1743. i 1744. godine. Tamo je ostavio nešto dublji trag: bolest koja je obogatila lokalnoga liječnika. Budući da nije sačuvano gradivo Općina Bale, Pula i Vrsar iz onoga razdoblja, istraživanje je nastavljeno na matičnim knjigama krštenih/rođenih župa Bale i Vrsar (jer tamo je imao ljubavne veze). Cilj je bio utvrditi jesu li se 1744. i 1745. godine rodila nezakonita djeca i je li pronađena novorođenčad nepoznatih roditelja. Takve djece nije bilo tijekom naznačenoga razdoblja, osim ako supružnici nisu priznali dijete u nastojanju da izbjegnu skandal i sramotu za obitelj. U svojim memoarima Casanova daje još neke detalje o ljudima koje je upoznao u Vrsaru; to su don Girolamo, njegova domaćica i lokalni liječnik. U župnim matičnim knjigama Vrsara iz 1743., 1744. i 1745. spominju se tri svećenika: Giovanni Maria Mutarello, Pietro Micheluti i Pierantonio Zanetti, ali ne i don Girolamo. Zbog nedostatka arhivskoga gradiva ime lokalnoga liječnika, kao ni spomenute domaćice, nije otkriveno. U drugom su se, pak, dijelu osvrnule na gradivo koje se odnosi na područje uz granicu između austrijske i mletačke Istre. Iako ne izravno, i ova tema ima veze s Casanovom. U gradivu predstavljenih fondova i zbirki čuvaju se zapisi važni za razumijevanje napetosti u pograničnim područjima između austrijske i mletačke Istre sredinom osamnaestoga stoljeća. S tim u svezi dana 26. prosinca 1754. godine rad je zajedničke austro-venecijanske Komisije za određivanje granica okončan sporazumom koji je potpisan između carskoga povjerenika grofa Harrasha i mletačkoga povjerenika Zuanea (Giovannija) Donãa u Gorici, koji je prosljeđen pazinskom kapetanu. Uslijedilo je postavljanje graničnih znakova i međaša, koji su bili vrlo važni kako za Mletačku Republiku tako i za Habsburgovce.

Upravo se u tom razdoblju dogodila i zavjera u svezi s predajom dijela motovunskoga područja pazinskoj upravi, u koju su briač Soradaci i kapelan Mladovich bili upleteni, što ih je dovelo u zatvor *Piombi*, gdje je boravio i Casanova. Osim navedenoga, tijekom 18. stoljeća na čelu su se Knežije izmjenjivali Giovanni Antonio Turinetti de Prié (1687. – 1657.), carev veleposlanik u Veneciji, i njegov sin Ercole Giovanni Antonio (1717. – 1780.), kojih se Casanova obojice sjeća u *Priči moga života*. Rino Cigui iz rovinjskoga Centra za povijesna istraživanja u izlaganju o temi *Orsera nel XVII secolo. Congiunture climatico-sanitarie e agricole* prisutnima je opisao Vrsar te klimatsku, zdravstvenu i poljoprivrednu situaciju u Vrsaru u 17. stoljeću. Didem İşler sa sveučilišta u Bartinu (Turska) govorila je o Veneciji i Arsenalu Tripolija te Johnu Murrayu u Carigradu. Maddalena Casarini sa sveučilišta u Regensburgu ispričala je priču o pustolovnom bijegu Giacomina Casanove iz venecijanskoga zatvora (1756.) koju je europskoj javnosti obznanio sam Casanova u *Histoire de ma fuite des prisons de la République de Venise qu'on appelle les Plombs* 1787. godine. Ali Casanova nije bio jedini koji je svojom pričom očarao europsku javnost. Iste je godine Friedrich von der Trenck objavio *Merkwürdige[r] Lebensgeschichte* u Berlinu i Beču. U njemu je Trenck prepričao svoj bijeg iz tvrđave Glatz 1746. godine, bijeg iz *Gard du Corps* Fridrika II. i

svoje desetogodišnje zatočeništvo u Magdeburgu (1754. – 1763.). Kada je Casanovino djelo *Histoire de ma fuite* prevedeno na njemački jezik 1788. bez autorova dopuštenja, recenzent iz Jene naglasio je kako ga se treba tretirati kao puku presliku Trencka. Stoga je autorica istražila biografske odnose između Trencka i Casanove te istovremeno ispitala kakvo bi znanje (zanatsko, jezično, tehničko) trebala posjedovati ta dva *libertina* kako bi bijeg bio uspješan. Andrea Merlotti iz Torina (Italija) predstavio se izlaganjem pod naslovom *Casanova e Torino*. Roberto Ricci iz Rima u svom priopćenju pod nazivom *Giacomo Casanova e il cardinale Troiano Acquaviva d’Aragona* ispituje odnos između Giacoma Casanove i kardinala Troiana Acquavive d’Aragone, veleposlanika Filipa V. i Karla Burbonskoga u *Palazzo di Spagna* (1744.) u Rimu. Naime, Casanova kratko radi u tajništvu dvora i uspostavlja odnos s kardinalovim suradnicima Giovannijem Gamom i Agostinom de Gasteom. Ovo razdoblje predstavlja važan trenutak u njegovu životu, koji i sam s posebnim zanimanjem razmatra u svojim *Memoarima*. Michela Messina iz Trsta u svom radu *La cifra dell’amore: quattro lettere riemerse di Andrea Memmo a Giustiniana Wynne* analizira četiri pisma Andree Memma Giustiniani Wynne iz zbirke *Bignami* (Genova). To je mali sačuvani dio korespondencije, koja je već korištena u prošlosti za ilustraciju lika Giustiniane Wynne, koju su voljeli i Memmo i Giacomo Casanova. To su pisma napisana djelomičnim korištenjem šifriranoga sustava, koji nije bio samo sredstvo skrivanja tajni od znatiželjnih očiju nego i kriptografski sustav koji su koristili mladi ljudi predodređeni za uloge u javnoj upravi. Federico Vidic iz Gorizije izlaže rad pod nazivom *Casanova in Vienna: between poetic flattery and embassy duties* u kojem opisuje tri Casanovina boravka u Beču: prvi put 1753. godine, kada kao mladić oblikuje mišljenje o članovima carske obitelji, posebno o Josipu II. Drugi je boravak bio u zimi 1766. – 1767., ali najzanimljivije je razdoblje nesumnjivo bio treći boravak (1783. – 1785.), kada je oko godinu dana bio i privatni tajnik veleposlanika Sebastiana Contarinija.

Jolanta Dygul s varšavskoga sveučilišta promatra Casanovu kao prevoditelja te navodi kako je svoju prevoditeljsku praksu započeo dvama francuskim tekstovima: tragedijom *Zoroaster* (1752.) i djelom *La Moluccheide* (1753.). Nakon toga, ne znajući grčki jezik, preveo je *Ilijadu* na venecijanski te potom prevodi dva moderna francuska romana: *Lettres de milady Juliette Catesby à milady Henriette Campley son ami* (1759.) i *Le siège de Calais*. Preveo je još nekoliko djela. Autorica je proučila strategije koje je autor usvojio u traktatu *Turbulencija Poljske* kako bi utvrdila je li riječ o skrivenom prijevodu. I ostali su poljski izlagači: Stanisław Świtlik, Piotr Ugniewski te Rafał Waszczuk govorili o vezi Casanove i svoje zemlje.

Treći je dan bio popunjen izlaganjima 13-ero izlagača: Tommaso Scaramella, Jean-Christophe Igalens, Gregory Dowling, Dino Detailleur, Emmanuelle Meunier, Sílvia Fernandes, Michela Zaccaria, Jaroslav Stanovsky, Stefano Feroci, Gianluca Simeoni, Laurie A. Preston, Richard Shane Agin i Massimo Stella. Iako su sva bila iznimno zanimljiva, za ovu smo se priliku odlučili predstaviti dva. Prvo je izlaganje Tommasa Scaramelle: *Casanova e il pudore* i temelji se na osobini *skromnosti* koja je u nekoliko navrata predmet promišljanja u filozofskom i moralnom stvaralaštvu Giacoma Casanove: u rukopisima o Vergogni,

Verecondiji, Erubescenzi, djelomice objavljenim u nastavcima u *Opuscoli miscellanei* 1780. godine. U tim zapisima Casanova osobitu pozornost usmjerava na odnos koji povezuje skromnost s golotinjom; istražuje njezino podrijetlo, društvenu ulogu i kulturne predrasude povezane s njom.

U drugom izlaganju, o temi *Are the Memoirs true or false? A Memory Approach*, Dino Detailleur na početku ističe kako James Rives Childs ovo pitanje potrage za povijesnom istinom stavlja u središte proučavanja *Memoara*, a nastavlja predstavljanjem Pristupa sjećanja kao metode pomoću koje bi se, osim uz arhivske izvore, moglo doći do zaključka jesu li Casanovini *Memoari* istiniti. Kako bi dobio odgovor na postavljeno pitanje, autor se posvetio pronalaženju povijesnoga značenja tumačenjem samoga teksta. Ova metoda ispituje *Memoare* u odnosu na sjećanje, koristeći sjećanje kao temelj priče, a njegove mehanizme za procjenu povijesne točnosti. U prvom je dijelu iz *Memoara* izvukao tri ključne stvari za ovaj *Pristup*: pamćenje, razradu i priču, a u drugom je pokazao kako se ulomci iz *Povijesti moga života* mogu procijeniti korištenjem ovoga *Pristupa* temeljena na sjećanju. *Memoari* su elaboracija podataka pamćenja, tvrdi autor, što je aktivan proces koji je svrhovit, osoban i poseban te smatra kako ove tri karakteristike otkrivaju ograničenja i utjecaje koji oblikuju priču. Zatim zaključuje kako ispitivanje teksta na taj način pruža uvid u razlikovanje onoga što je istinito od onoga što je lažno.

Na dan zatvaranja skupa preostalo je još šest izlagača s pet izlaganja: Tom Vitelli, Branko Aleksić, Benjamin Hoffmann, Marie-Paule de Weerd-Pilorge i zajednički rad Elenae Grazioli te Marca Borrellija.

Za kraj možemo reći da je boravak u ovom nevjerojatnom gradu, okruženom veličanstvenom arhitekturom i prekrasnim ambijentima, uz predavanja stručnjaka čije dugogodišnje istraživanje oživljava lik i djelo Giacomina Casanove, pravo putovanje u mistično i šarmantno 18. stoljeće.

Mirela Mrak Kliman, Jasna Vlahović, Biserka Budicin